

سخن سردبیر

فرهنگ سلامت با رویکرد اسلامی و ایرانی

زمینه تأکید و بسترهای لازم برای تحقق شرایط مناسب جسمی، معنوی، روانی و اجتماعی را فراهم آورده، بر چارچوب مشروحه زیر استوار است: مفاهیم، مبانی، اهداف، اصول، آداب اسلامی و ایرانی؛ سبک زندگی سالم با الگوی اسلامی-ایرانی و مفاهیم، مبانی، اهداف، اصول، و آداب مرتبط؛ چگونگی تحقق و پیاده‌سازی آن در تکامل سال‌های اولیه زندگی، خانواده، نظام آموزش رسمی عمومی و سایر نظام‌های آموزشی و تربیتی و پرورشی کشور؛ نقش‌های ویژه نهادهای مسئول، ذی‌نفع، صاحب‌نظر، ناظر و منتقد؛ شناسایی و شناساندن الگوهای معتبر و الهام‌بخش، به‌ویژه شهیدان، ایشارگران، اسوه‌های بزرگ و نقش‌آفرین گذشته و زمان حاضر، به‌طور عام معلمان، استادان، و نظایر آنها؛ رصد کلان تحولات علمی، فرهنگی و اجتماعی سلامت جامعه؛ مسائل زمینه‌ساز و تأثیرگذار تخصصی، اختصاصی، اجتماعی، اقتصادی، تجارب جهانی و نظایر آن؛ مطالعات و مستندات مرتبط تاریخی-تمدنی از گذشته تا امروز، با رویکرد اسلامی؛ انتقال تجربیات و شیوه‌های معتبر آموزشی و ترویجی (فرهنگ‌سازی): آینده‌نگری و آینده پژوهی؛ برای تحقق آرمان‌های فرهنگی سلامت، اجرای همه‌جانبه سیاست‌های کلی سلامت، ابلاغی مقام معظم رهبری اجتناب‌ناپذیر است. گزیده‌ای از مضامین و مؤلفه‌های فرهنگی و فرهنگ‌سازی سلامت، این سند راهبردی و مهم:

انطباق خدمات آموزشی، پژوهشی، بهداشتی، درمانی و توانبخشی سلامت مبتنی بر اصول و ارزش‌های انسانی-اسلامی و نهادینه‌سازی آن در جامعه؛ آگاه‌سازی مردم از حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی سلامت خود؛ استفاده از ظرفیت محیط‌های ارائه مراقبت‌های سلامت برای رشد معنویت و اخلاق اسلامی در جامعه؛ تحقق رویکرد سلامت همه‌جانبه و انسان سالم در همه قوانین، سیاست‌های اجرایی و مقررات؛ اولویت پیشگیری بر درمان؛ روزآمد نمودن برنامه‌های بهداشتی و درمانی؛ کاهش مخاطرات و آلودگی‌های تهدیدکننده سلامت مبتنی بر شواهد معتبر علمی؛ تهیه پیوست سلامت برای طرح‌های کلان توسعه‌ای؛ افزایش آگاهی، مسئولیت‌پذیری، توانمندی و مشارکت ساختارمند و فعالانه فرد، خانواده و جامعه در تأمین، حفظ و ارتقاء سلامت با استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ای کشور تحت نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ اصلاح سبک زندگی در عرصه تغذیه در سیاست‌های کلی علم و فناوری نیز مضامین ارزشمندی با مقوله فرهنگ سلامت و فرهنگ سازی آن انطباق دارد:

فرهنگ نظام‌واره‌ای است از «عقاید و باورهای اساسی»، «ارزش‌ها، آداب و الگوهای رفتاری ریشه‌دار و دیرپا» و «تمادها و مصنوعات»، که ادراکات، رفتار و مناسبات جامعه را جهت و شکل می‌دهد و هویت آن را می‌سازد (برگرفته از سند مهندسی فرهنگی کشور، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی). امام خمینی فرموده‌اند «...فرهنگ، مبدأ همه خوشبختی‌ها و بدبختی‌های ملت است. اگر فرهنگ ناصالح شد، جوانهایی که به تربیت‌های فرهنگ ناصالح تربیت می‌شوند، در آتیه فساد ایجاد می‌کنند. فرهنگ استعماری، جوان استعماری تحویل مملکت می‌دهد. فرهنگی که با نقشه دیگران درست می‌شود و اجانب نقشه‌کشی می‌کنند و با صورت فرهنگ می‌خواهند تحویل جامعه ما بدهند، فرهنگ استعماری و انگلی است. این فرهنگ از همه چیزها، حتی از اسلحه این قلدرها بدتر است...» (صحیفه امام خمینی، جلد ۳، صفحه ۳۰۶). در اصول دوم و هفتم تا سی‌ام قانون اساسی، در باب فرهنگ و لوازم اجتماعی و سیاسی آن با مفاهیمی نظیر فضایل اخلاقی، کرامت انسانی، آزادی، استقلال، تجارب بشری، تتبع و ابتکار، آگاهی‌های عمومی، مشارکت مردمی، امر به معروف و نهی از منکر، تصریح شده است. فرهنگ در نظام جمهوری اسلامی متخذ از جهان‌بینی و انسان‌شناسی اسلامی است و بینش توحیدی بر تمامی شئون و عرصه‌های آن حاکمیت دارد. بعضی از مضامین و اهداف آن عبارتند از:

- کرامت و شرافت ذاتی انسان و برخورداری انسان از فطرت الهی (که ریشه و منشأ رشد و خیر و صلاح او است)؛
- قابلیت رشد و شکوفایی سرشت مادی و معنوی بشر در همه ساحات (به فعلیت درآمدن استعدادها و خلاقیت‌ها)؛
- اصالت ارزش‌های معنوی و فضائل اخلاقی در جامعه و جایگاه والای تقوی، علم و جهاد در تعیین مرتبه کرامت و فضیلت؛
- زوال مظاهر منحط و مبانی نادرست فرهنگ‌های بیگانه و پیراسته شدن جامعه از آداب و رسوم منحرف و خرافات؛
- آراسته شدن به فضائل اخلاقی و صفات خدایی و تأکید بر آرمان‌ها و ارزش‌های معنوی و اسلامی؛

فرهنگ سلامت (تعریف پیشنهادی کارگروه فرهنگ‌سازی سلامت فرهنگستان علوم پزشکی، از جمع‌بندی و بازتعریف مفاهیم اسناد راهبردی مرتبط، فرهنگی است منبعث از اصول، ارزش‌ها، آداب، الگوها، دستاوردها، تجربیات و منابع معتبر اسلامی و ایرانی، که بر خودمراقبتی و تقدم پیشگیری بر درمان و مجموعه باورها و رفتارهای سالم و مؤثر در این

توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات تحصیل و تحقیق در آموزش عالی؛ حاکمیت مبانی، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامی در نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و تحقق دانشگاه اسلامی؛ اهتمام به نظام تعلیم و تربیت اسلامی و اصل پرورش در کنار آموزش و پژوهش و ارتقاء سلامت روحی و معنوی دانش‌پژوهان و تربیت اساتید و دانشجویان مؤمن به اسلام، برخوردار از مکارم اخلاقی، عامل به احکام اسلامی، متعهد به انقلاب اسلامی و علاقمند به اعتلای کشور

پیشنهادهای برگزیده برای تسری و تحقق صحیح‌ترین آموزه‌های فرهنگ سلامت در نظام سلامت

ارائه تعریف مشترک و مورد توافق از فرهنگ و فرهنگ‌سازی سلامت؛ اهتمام به اجرای همه‌جانبه اسناد مرتبط با فرهنگ و فرهنگ‌سازی سلامت و در رأس آنها سیاست‌های کلی سلامت ادغام آموزش‌ها و مهارت‌های لازم در زمینه فرهنگ و سواد سلامت و سبک زندگی سالم اسلامی-ایرانی، به افراد، خانواده‌ها و جامعه، در شبکه بهداشتی درمانی کشور؛ تعیین حوزه‌های اولویت در فرهنگ سلامت (سلامت همه‌جانبه مادر،

جنین، نوزاد و شیرخوار و تکامل سال‌های اولیه زندگی؛ حوزه آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان، از مهدهای کودک و پیش‌دبستانی، تا آموزش عالی؛... و رهیافت اقدامات مناسب فرهنگ‌سازی؛ گنجاندن تعلیم سواد و فرهنگ سلامت در همه برنامه‌های نظری و عملی و مهارتی مجموعه نظام‌های آموزش، از مهد کودک تا آموزش عالی (اعم از پزشکی و غیر پزشکی)، حوزه‌های علمیه دینی و آموزش‌های غیررسمی؛ افزایش مشارکت مردم در ارتقای فرهنگ و سواد سلامت؛ استفاده بهینه از رسانه‌های ملی و فضای مجازی؛ تولید محتوای مناسب، رسانه‌ای، متناسب با نیازهای قبل و پس از ازدواج، بارداری، دوران جنینی، شیردهی، کودکی، بلوغ و بعد از آن؛ رصد کلان برنامه‌های مرتبط با ارتقای سواد و فرهنگ سلامت جامعه؛ تحقق آرمان‌ها و اهداف جامعه اسلامی مستلزم تأمین کارکردهای فرهنگی آن است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) فرهنگ را عامل شکل‌دهنده به ذهن و رفتار عمومی و جهت بخش و تأثیرگذار در عرصه تصمیمات کلان کشور دانسته و مهندسی فرهنگ را به منزله بازشناسی، آسیب‌شناسی، پالایش و ارتقای بخشی فرهنگ و جهت‌دهی آن برپایه هویت اصیل اسلامی-ایرانی با توجه به شرایط و مقتضیات ملی و جهانی تبیین می‌نمایند.